

RECENZE

Gerbay Rémy. *The Functions of Arbitral Institutions*. Kluwer Law International, 2016, 254 s.

Úvod

Vztah mezi stranami sporu, rozhodčím tribunálem a rozhodčí institucí je podobný vztahu mezi dítětem, jeho rodičem a nevlastním rodičem. Při řešení složitých situací máte nad sebou dva subjekty nadané určitou schopností autoritativně zasáhnout do nastalého problému, které ale mezi sebou nemají přesně rozdělené pravomoci a často je tak nejasné, jakou roli vlastně zastávají.

Takovýmto nejasně definovaným vztahem se zabývá právě kniha *The Functions of Arbitral Institutions* (česky: *Funkce rozhodčích institucí*). V centru její pozornosti stojí role rozhodčích institucí v mezinárodním rozhodčím řízení. Těmito institucemi jsou například *International Chamber of Commerce* (ICC), *Stockholm Chamber of Commerce* (SCC), *London Court of International Arbitration* (LCIA) či český Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Autorem knihy je Rémy Gerbay, který vyučuje na londýnské *Queen Mary University*, kde získal titul Ph.D. Významnou pomocí k napsání této knihy mu byla práce pro LCIA a také studium na *Georgetown University*, Ženevské univerzitě a Lyonské univerzitě.

V pozadí této knihy stojí paradox: tisíce rozhodnutí jsou ročně vydávána pod záštitou rozhodčích institucí a přitom nauka ani praxe pořádně nechápe roli těchto institucí v celém rozhodovacím procesu a jejich postavení vůči rozhodcům a stranám sporu. Strany sporu tak mnohdy podceňují jejich skutečný význam.

Značný nárůst počtu rozhodčích institucí¹ a také nárůst případů, které se pod záštitou těchto institucí projednávají,² pak toto téma činí v dnešní době vysoce relevantním. Při pohledu na výhody institucionální arbitráže se nelze tomuto nárůstu divit. Takovými výhodami jsou zejména: předem stanovená rozhodčí pravidla, dohled nad správným chodem řízení a nápomoc s výkonem rozhodnutí.

V této recenzi nejprve představím, v čem autor knihy vidí problém současného pojetí rozhodčích institucí a jaký je jejich možný vliv na průběh a výsledek řízení. V druhé části se pak zaměřím na nové pojetí rozhodčích institucí, které autor navrhuje a které by mohlo vést k jasnějšímu a vhodnějšímu definování rolí v trojstranném vztahu rozhodčí instituce, rozhodčího tribunálu a stran sporu.

1. Pojem rozhodčích institucí a jejich vliv na řízení

V první části knihy autor vymezuje pojem řízení pod záštitou rozhodčích institucí, a to jak jejich popisem, tak i porovnáním vůči *ad hoc* rozhodčímu řízení a soudnímu řízení. Dochází k závěru, že pro řízení pod rozhodčími institucemi jsou charakteristické následující

¹ Autor uvádí, že před rokem 1940 existovalo pouze deset procent institucí, které jsou dnes; sedmdesát procent bylo vytvořeno v posledních třiceti letech; padesát procent v posledních dvaceti letech a dvacet procent v posledních deseti letech (stav k roku 2011).
² V případě ICC se uvádí až pětinašobný nárůst množství případů mezi lety 1956 a 2009.

dující tři vlastnosti: 1) řízení se vede pod záštitou instituce permanentního charakteru, tedy takové, která není ustanovena pouze pro daný případ, či úzce vymezenou skupinu případů, a její zřízení časově předchází započetí řízení u této instituce a přežívá i ukončení tohoto řízení; 2) rozhodčí řízení se vede podle rozhodčích pravidel, a to buď dle rozhodčích pravidel dané rozhodčí instituce, anebo tzv. samostatně stojících pravidel;³ a 3) existuje dohoda stran sporu o svěření určitých rozhodovacích pravomocí této rozhodčí instituci.⁴ Samotnou rozhodčí instituci pak definuje jako organizaci trvalého charakteru, které strany sporu svěřily určitou rozhodovací pravomoc v zájmu toho, aby usnadnila chod řízení, které se vede dle daných rozhodčích pravidel.⁵

V celé knize autor upozorňuje na nebezpečí zobecňování v případech rozhodčích institucí, a to z důvodu velkých rozdílů mezi jednotlivými institucemi. Rozdíly lze spatřovat například v jejich právním statusu; v tom, zda jsou samostatně stojící či zda jsou organizačně, či finančně napojeny na jinou organizaci; zda jsou výdělečné, či neziskové; dle typů sporů, které se pod jejich záštitou projednávají⁶ a také dle pravomocí, které jim svěřují jejich rozhodčí pravidla.⁷

Pro pochopení role rozhodčích institucí v průběhu rozhodčího řízení provedl autor rozsáhlou analýzu rozhodčích pravidel jednotlivých rozhodčích institucí. Na základě této analýzy pak sestavil cenný seznam neobvyklejších pravomocí rozhodčích institucí a zhodnotil jejich možný vliv na výsledek řízení.⁸ Níže uvádím nejhlavnější z nich.

a) Obdržení a informování o přijetí žádosti o rozhodčí řízení

Oprávnění přijmout žádost o rozhodčí řízení zahrnuje také právo rozhodčí instituce rozhodnout o tom, zda danou žádost o rozhodčí řízení přijme, a tedy kdy a jestli vůbec bude dané řízení zahájeno.

b) Rozhodování o tom, které znění rozhodčích pravidel se uplatní

Rozhodnutí o tom, kterou verzí rozhodčích pravidel se bude řídit dané rozhodčí řízení, může mít ve svém důsledku vliv například na počet podání jednotlivých stran sporu, zda se má konat jednání, či pravomoci rozhodčího tribunálu.

c) Rozhodnutí o jazyce řízení

V případech absence dohody stran mohou rozhodčí pravidla dát rozhodčí instituci pravomoc tento jazyk určit. Ačkoliv takové rozhodnutí vypadá nevýznamně, ve skutečnosti může ovlivnit pozdější výběr rozhodců a jejich kulturní původ.

d) Rozhodnutí o místě řízení⁹

Místo rozhodčího řízení má vliv na to, jakým způsobem rozhodci přistupují k procesním rozhodnutím v průběhu celého řízení. Jinak řečeno rozhodnutí o místě řízení určuje právní pozadí celého řízení.

³ Autor uznává, že řada rozhodčích institucí nemá vlastní rozhodčí pravidla. V takovém případě je pak rozhodčí řízení vedeno dle některých z tzv. samostatně stojících rozhodčích pravidel. Těmi pak jsou typicky UNCITRAL pravidla.

⁴ GERBAY, Rémy. *The Functions of Arbitral Institutions*. Kluwer Law International 2016, s. 5–18.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Dle tohoto kritéria pak lze dělit instituce na ty se všeobecnou působností a na instituce specializované.

⁷ GERBAY, Rémy. *The Functions of Arbitral Institutions*, s. 19–24.

⁸ *Ibidem*, s. 59–104.

⁹ V mnoha případech takové rozhodnutí rozhodčí instituce bude mít pouze provizorní povahu a bude muset být potvrzeno rozhodčím tribunálem po jeho sestavení. Dle některých pravidel (např. ICC a WIPO – Světová organizace duševního vlastnictví) rozhodnutí instituce o místě řízení je ale finální.

e) *Rozhodnutí o jurisdikci*

Rozhodnutí o jurisdikci je zpravidla svěřeno přímo rozhodcům a ne rozhodčí instituci.¹⁰ V případě, že rozhodnutí o jurisdikci je svěřeno rozhodčímu tribunálu, tak i tehdy mají rozhodčí instituce zpravidla pravomoc vydat *prima facie* rozhodnutí o jurisdikci. To je pak potvrzeno tribunálem poté, co je sestaven. Autor ale upozorňuje, že je důležité si uvědomit, že negativní *prima facie* rozhodnutí o jurisdikci přezkoumávána nejsou, protože se v takovém případě tribunál ani nesestavuje. V takovém případě instituce svým rozhodnutím velice významně zasahuje do práv osob.

f) *Rozhodnutí o zajištění důkazů*

Tato rozhodnutí jsou pouze vzácně svěřena rozhodčí instituci. Mezi institucemi s takovýmto oprávněním autor uvádí i Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.¹¹

g) *Výběr rozhodců*

Rozhodčí instituce jsou povolávány ke jmenování arbitra/arbitrů v případě, že se strany spolu na volbě určité osoby nemohou dohodnout. Přitom výběr rozhodce je často považován jako jedno z nejvýznamnějších rozhodnutí, která strana sporu v rozhodčím řízení činí.

h) *Potvrzení rozhodců vybraných stranami sporu*

V případě volby rozhodců stranami sporu má pak mnohdy daná rozhodčí instituce právo potvrdit tuto volbu. Toto právo slouží zejména ke kontrole kvality, nestrannosti a nezávislosti daného rozhodce, ale má vliv na finální sestavu rozhodčího tribunálu.

i) *Rozhodování o námitkách proti rozhodcům a jejich případné odvolání*

Rozhodnutí o odvolání rozhodce je bezesporu velice významné rozhodnutí, které může ovlivnit výsledek celého rozhodčího řízení. Tuto pravomoc obsahuje celá řada rozhodčích pravidel, jako například pravidla ICC,¹² SCC,¹³ LCIA,¹⁴ a CIETAC.¹⁵

j) *Kontrola návrhu rozhodčího nálezu*

Kontrola návrhu rozhodčího nálezu může mít mnoho podob a liší se instituce od instituce. V některých případech kontroluje rozhodčí instituce pouze formální stránku nálezu, ale některé instituce, jako například ICC,¹⁶ mají pravomoc posoudit návrh i z hlediska jeho obsahu. Touto pravomocí pak instituce přímo ovlivňuje znění rozhodčího nálezu, a tedy i výsledek rozhodčího řízení.

Z výše uvedeného seznamu hlavních a nejčastějších pravomocí rozhodčích institucí vyplývá, že rozhodčí instituce jsou schopny skrze své pravomoci ovlivnit výsledek rozhodčího řízení. Ohledně otázky jak moc autor dochází k závěru, že není možné přijmout dichotomické kategorie rozhodčích institucí dělící je na ty, které mají schopnost ovlivnit výsledek řízení, a na ty, které tuto pravomoc nemají. Namísto toho je zapotřebí rozhodčí instituce umístit na osu, která by znázorňovala míru jejich zapojení do řízení. Autor hodnotí celkem šestnáct světově nejvýznamnějších rozhodčích institucí a tuto osu dále

¹⁰ Výjimku tvoří například CIETAC (*China International Economic and Trade Arbitration Commission*) pravidla, která svěřují instituci rozhodnutí o jakémkoliv námitce proti jurisdikci.

¹¹ § 13 řádu rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

¹² Článek 15.2 ICC pravidel (2012 a 2017).

¹³ Článek 16 SCC pravidel (2010) a článek 20 SCC pravidel (2017).

¹⁴ Článek 10 LCIA pravidel (2014).

¹⁵ Článek 33.1 CIETAC pravidel (2015).

¹⁶ Článek 34 ICC pravidel (2017).

dělí na 1) fázi od podání žádosti o rozhodčí řízení až po sestavení rozhodčího tribunálu a 2) od sestavení rozhodčího tribunálu až po výkon rozhodnutí.¹⁷

Avšak sestavené dělení vychází pouze ze znění rozhodčích pravidel jednotlivých rozhodčích institucí, a to nemusí nutně odrážet jejich praxi, během které daná rozhodčí instituce nemusí vykonávat některé své pravomoci. Tato skutečnost pak do jisté míry ubírá celému výzkumu na významu.

Následně autor rozebírá judikaturu francouzských soudů, která odmítá vliv institucí reflektovat.¹⁸ Rozhodnutí rozhodčích institucí přiznává pouhou administrativní povahu. Soudy považují rozhodčí instituce za pouhé správce rozhodčího řízení s občasnou rozhodovací pravomocí. Taková rozhodovací pravomoc však spadá mimo hlavní poslání rozhodčího řízení, a tak se na ní neuplatní záruky spravedlivého procesu a ani právo na soudní přezkum daného rozhodnutí.¹⁹

Autor považuje toto dělení za umělé a srovnává rozhodčí řízení pod záštitou rozhodčí instituce a *ad hoc* řízení a poukazuje na to, že ta rozhodnutí, která činí instituce, jsou v *ad hoc* řízení činěna samotným tribunálem, a tedy v takovém případě by musely být splněny záruky spravedlivého procesu.

Tento přístup k rozhodnutím rozhodčích institucí je ale velice pragmatický. Ačkoliv je pravdou, že instituce vydávají některá rozhodnutí, která mohou v důsledku ovlivnit výsledek řízení, povolení soudního přezkumu či povinné aplikování principů spravedlivého procesu na všechna rozhodnutí rozhodčích institucí by vedlo k nepřiměřenému zpomalení celého řízení a umožňovalo by nekonečné obstrukce celého procesu. Takto koncipované řízení by ztratilo na atraktivitě jako místo řešení sporů, a tedy by v důsledku mohlo vést až k zániku instituciálního rozhodčího řízení jako takového.

2. Možné východisko v podobě nového pojetí rozhodčích institucí

Ve světle výše zmíněného přichází autor s novým pojetím rozhodčích institucí a s novým chápáním povahy jejich rozhodnutí. Uznává, že pro zachování životaschopnosti instituciálního rozhodčího řízení není možné a ani žádoucí, aby všechna rozhodnutí rozhodčích institucí byla podrobena soudními přezkumům a zárukám spravedlivého procesu. Z tohoto důvodu představuje nové sedmibodové pojetí rozhodčích institucí a jejich vztahu vůči rozhodčímu řízení, které pod jejich záštitou probíhá.²⁰

- 1) Rozhodčí instituce v průběhu rozhodčího řízení přijímají různá opatření a mnohé z nich mají charakter rozhodnutí;
- 2) Rozhodčí instituce plní pouze doplňkovou úlohu a hlavním rozhodčím orgánem je stále rozhodčí tribunál;
- 3) I přes to, že instituce plní pouze doplňkovou úlohu, některá jejich opatření mohou ovlivnit výsledek řízení;
- 4) Významnost rozhodnutí primárně nezávisí na tom, kdo takové rozhodnutí činí;
- 5) Přehnaně striktní požadavky na dodržování principů spravedlivého procesu mohou ohrozit systém instituciálního rozhodčího řízení, neboť vytvoří půdu pro možné obstrukce řízení;

¹⁷ GERBAY, Rémy. *The Functions of Arbitral Institutions*, s. 111–116.

¹⁸ Autor zmiňuje případ *Société Appareils Dragon*, případ *Société Techni Import Professionnel*, případ *Syrian Refineries*, případ *Opinter v. Dacomex*, případ *SCPA*, případ *REDEC and Pharaon*, případ *Cibic Deffense System*, případ *Guinea v. CAP*.

¹⁹ GERBAY, Rémy. *The Functions of Arbitral Institutions*, s. 125–146.

²⁰ *Ibidem*, s. 186 an.

- 6) Aplikovatelnými zásadami spravedlivého procesu na činnost rozhodčích institucí mohou být 1) rovnost stran; 2) nezávislost a nestrannost rozhodčí instituce na stranách sporu; 3) právo být slyšen; 4) odůvodňování některých rozhodnutí rozhodčích institucí; a 5) možnost stran odvolat se proti těmto rozhodnutím nebo se dovolávat soudního přezkumu.
- 7) Jednotlivá rozhodnutí rozhodčích institucí by měla být posuzována dle své významnosti (materiality) pro stanovení, zda se na ně mají uplatnit zásady spravedlivého procesu.

Ačkoli rozumím tomu, že aplikace záruk spravedlivého procesu na všechna rozhodnutí a úkony rozhodčí instituce by vedla ke zdlouhavosti řízení a umožnila by zdánlivě nekonečné obstrukce řízení, tak jsem toho názoru, že kritérium významnosti (materiality) rozhodnutí je příliš nejasné a umožňuje velkou mírou diskrece. Domnívám se, že ve svém důsledku bude při aplikaci této teorie docházet k vleklým sporům o to, zda to či ono rozhodnutí dosahovalo požadovaného stupně významnosti pro uplatnění záruk spravedlivého procesu. Ocitneme se tak z hlediska délky řízení ve stejné situaci, jako kdybychom přiznali stejný stupeň významnosti všem rozhodnutím rozhodčích institucí.

Podobně jako francouzské soudy se i česká soudní praxe zabývala otázkou soudního přezkumu rozhodnutí rozhodčích soudů.

Navzdory tomu, že § 31 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v příslušném znění (Zákon o rozhodčím řízení), umožňuje z taxativně stanovených důvodů zrušit pouze rozhodčí nálezy, a nikoliv tedy usnesení rozhodčího soudu, rozhodl Ústavní soud o tom, že obecný soud není vázán doslovným zněním zákona a musí se odchýlit, pokud to vyžaduje některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu. Ústavní soud tedy shledal, že v případech, kde poplatek za řízení dosahuje mimořádné výše, lze analogicky připustit omezený soudní přezkum i v případě takových usnesení, která výrazným způsobem do majetkové sféry účastníků řízení zasahují.²¹ Soud zde, stejně jakou autor recenzované knihy, zohledňoval materialitu rozhodnutí rozhodčího soudu, kdy došel k závěru, že „*dopad nálezu může mít – v tom kterém případě – pro účastníka rozhodčího řízení význam srovnatelný, či dokonce i nižší, než tomu je u napadeného usnesení.*“²²

Je ale zapotřebí zmínit i předchozí rozhodnutí Ústavního soudu České republiky,²³ kde Ústavní soud došel k závěru, že za téměř stejných skutkových okolností není možné soudně zrušit usnesení rozhodčího soudu, jelikož Zákon o rozhodčím řízení umožňuje pouze zrušení rozhodčího nálezu.²⁴ Jelikož ale Ústavní soud není vázán svými usneseními, mohl se ve výše zmíněném nálezu od svého původního právního názoru odchýlit.

S ohledem na text Zákona o rozhodčím řízení pak v České republice nevyvstává toliko otázka rozdílu mezi rozhodnutími činěnými rozhodčí institucí a rozhodčím tribunálem jako spíše rozdíl mezi usneseními rozhodčího soudu a rozhodčími nálezy. Výše zmíněná soudní rozhodnutí nám dávají vodítko alespoň pro případy, kdy usnesení rozhodčího soudu výrazně zasahuje do majetkové sféry jednotlivce, kde pro extenzivní výklady Zákona o rozhodčím řízení používají stejných argumentů, jakých autor využívá v recenzované knize. Existence usnesení Ústavního soudu, kde soud neshledal dostatečnou míru materiality usnesení rozhodčího soudu pro připuštění jejich soudního přezkumu

²¹ Nález Ústavního soudu České republiky, sp. zn. I. ÚS 1794/10 ze dne 16. 7. 2013.

²² Ibidem. K podobným závěrům pak Ústavní soud došel i v rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 2407/13 ze dne 3. 7. 2014.

²³ Usnesení Ústavního soudu České republiky, sp. zn. IV. ÚS 1349/12 ze dne 14. 5. 2012.

²⁴ Podobně také usnesení Ústavního soudu České republiky, sp. zn. III.ÚS 1416/10 ze dne 27. 5. 2010.

ale nicméně ukazuje, že měřítko materiality je příliš vágní pro účely vyřešení autorem předkládané problematiky a pro právní jistotu osob.

Závěr

Autor v knize bojuje proti tradičnímu vnímání rozhodčích institucí jako těch, které pouze administrativně zajišťují celé řízení. Upozorňuje na jejich mnohem významnější roli a na schopnost ovlivnit výsledek celého řízení. Na závěr publikace představuje možnost nového pojetí rozhodčích institucí, které by zohledňovalo mnohdy velice významnou roli instituce v daném rozhodčím řízení.

I přes vytčené nedostatky představuje kniha hodnotný vhled do prozatím relativně málo probádané role rozhodčích institucí v rozhodčím řízení. Zajímavý kontrast skutečné role institucí a jejich dosavadního vnímání je pak zdařile předveden na ukázce stěžejní francouzské judikatury, na které je patrná vůle soudů zacházet s institucemi jako pouhými správci řízení bez jakékoli moci ovlivnit jeho výsledek.

Kromě upozornění na špatné vnímání role rozhodčích institucí dává kniha také v praxi dobře využitelný přehled toho, v jaké míře zasahují jednotlivé rozhodčí instituce do rozhodčího řízení, které pod jejich záštitou probíhá. Tento přehled může sloužit jako užitečná pomůcka už při samotném vyjednávání smluv, kdy strany smlouvy mohou učinit informované rozhodnutí o tom, kterou instituci si zvolí pro řešení případných sporů z daného smluvního vztahu. Je však důležité při aplikaci tohoto přehledu mít na paměti, že přehled je sestaven pouze na bázi teoretického poznání jednotlivých rozhodčích pravidel, a tedy se nemusí shodovat s praxí těchto institucí.

Celkově kniha dosahuje svého vytyčeného cíle a pomáhá definovat roli rozhodčích institucí v rozhodčím řízení jako nezbytného základu každého fungujícího vztahu.

Nicole Jančová*

Evans David – Gruba Paul – Zobel Justin. *How to Write a Better Thesis*. 3rd edition. New York: Springer, 2014, 167 s.

Se začátkem nového akademického roku rozšířila řady akademických pracovníků právnických fakult další generace studentů doktorského studijního programu. Obávám se, že málokterý z nových studentů postgraduálního studia si však uvědomuje, co to znamená být doktorandem. Kromě dílčích zkoušek jde až na prvním místě o sepsání disertační práce. Bohužel tato povinnost se často odsouvá na druhou kolej, respektive až na konec studia. Snadno se tak může stát, že na její sepsání již nezbydou síly.¹

* Mgr. Nicole Jančová je doktorandkou na katedře mezinárodního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy. E-mail: jancovan@prf.cuni.cz.

¹ Na vině je celá řada faktorů od organizace doktorských studijních programů (které kromě práce na disertaci zahrnují celou řadu zkoušek, esejů a dílčích plnění vytvářejících dojem, že práce na disertaci začíná až po splnění těchto povinností), materiálního zajištění studentů (ti jsou kvůli nízkým stipendiím nuceni pracovat alespoň na částečný úvazek mimo univerzitu) až k obecné tendenci společně snad všem lidským bytostem odkládat plnění úkolů, s nimiž jsme neměli dosud zkušenost. Konečně zásadní roli v tomto směru hraje též motivace studentů ke studiu, respektive její absence. Je s podivem, že většina doktorandů není ke studiu motivována touhou pracovat ve výzkumu ani jako lektor na vysoké škole. Přitom se zdá, že tyto dva důvody jsou ty nejpádnější.